HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

תריסר ירחי שתא [א]ולא דרכיה למספדיה נתינים ניקרינהו ונפייסינהו (א) [1]ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם [2]מה אעשה לכם ובמה אכפר וברכו את נחלת ה' [3]ויאמרו לו הגבעונים אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו ואין לנו איש וגו' [4]יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום לה' וגו' מיפיים ולא פייסינהו אמר [ב]שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנין וגומלי חסדים רחמנים דכתיב [5]ונתן לך רחמים ורחמך והרבך ביישנין דכתיב [6]בעבור תהיה יראתו על פניכם גומלי חסדים דכתיב [7]למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו' כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו [8]ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבושת ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזילי המחולתי מאי שנא הני אמר רב הונא העבירום לפני ארון כל שארון קולטו למיתה כל שאין ארון קולטו לחיים מתיב רב חנא בר קטינא [9]ויחמול המלך על מפיבושת בן יהונתן בן שאול שלא העבירו וכי משוא פנים יש בדבר אלא שהעבירו וקלטו ובקש עליו רחמים ופלטו ואכתי משוא פנים יש בדבר אלא שבקש רחמים שלא יקלטנו הארון והא כתיב [10]לא יומתו אבות על בנים (א)וגו' אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא [11]ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור מתחלת קציר עד נתך מים עליהם מן השמים ולא נתנה עוף השמים לנוח עליהם יומם וחית השדה לילה והא כתיב [12]לא תלין נבלתו על העץ אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק [ג]מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא שהיו עוברים ושבים אומרים מה טיבן של אלו הללו בני מלכים הם ומה עשו פשטו ידיהם בגרים גרורים אמרו אין לך אומה שראויה להדבק בה כזו ומה בני מלכים כך בני הדיוטות על אחת כמה וכמה ומה גרים גרורים כך ישראל על אחת כמה וכמה מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף שנאמר [13]ויהי לשלמה שבעים אלף נושא סבל ושמנים אלף חוצב בהר ודלמא ישראל הוו לא סלקא דעתך דכתיב [14]ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד ודלמא (ב)דוגזר בעלמא אלא מהכא [15]ויספר שלמה כל האנשים הגרים אשר בארץ ישראל [וגו'] וימצאו מאה וחמשים אלף [וגו'] [16]ויעש מהם שבעים אלף (נושא) סבל ושמונים אלף חוצב בהר ונתינים דוד גזר עליהם משה גזר עליהם דכתיב [17]מחוטב עציך עד שואב מימיך משה גזר להדוא דרא דוד גזר לכולי דרא ואכתי יהושע גזר עלייהו דכתיב [18]ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח ה' [ד]יהושע גזר בזמן שבית המקדש קיים דוד גזר בזמן שאין בית המקדש קיים

בימי

תריסר ירחי שתא. לאו דוקא דהא קרוב לתלתין שנין הוא שהרי סוף שנותיו של דוד היה אלא לפי שאין דרך כבוד לספוד אחר יב"ח אחר שנתקבלו תנחומין על המת כדאמר במועד קטן (דף כא:): **אין לנו.** לתבוע לשאול ולביתו לא כסף ולא זהב כי אם נפשות ואין לנו להמית בשאר ישראל כי אם בזרעו: **והוקענום.** תלייה: **באומה זו.** ישראל: **הרחמנים כו'.** והני גבעונים כיון דלא מרחמי אינן ראויין לידבק בהן מיד גזר עליהן דוד לכך נאמר והגבעונים לא מבני ישראל המה: **ויחמול המלך.** ואי בארון תליא מילתא כיון דלא קלטו ארון מהו חמלתו של דוד. ומשני שלא העבירו: **וכי משוא פנים יש בדבר.** וכי היה לו לדוד לישא פנים בדיני נפשות היה לו להעביר את כולן: **ואכתי משוא פנים יש בדבר.** הואיל וקלטו ארון לא היה לו להמית אחר תחתיו: **ואל יתחלל שם שמים.** שיהיו האומות אומרים אין אומה זו ראויה לידבק בה שהרי פשטו ידיהם בגרים ליטול מזונותיהם ולא עשו בהן נקמה: **עד נתך מים עליהם.** עד ימות הגשמים לא ניתנו לקבורה: **דוגזר.** שכירים: **אלא מהכא ויספר שלמה (את) כל האנשים וימצאו מאה וחמשים אלף ויעש מהם שבעים אלף (נושא) סבל: מחוטב עציך.** מדקרינהו לחוטבי עצים באנפייהו שמע מינה לאו בכלל ישראל נינהו ולאו בכלל גרים אלא עבדים ועבדים פסולים נינהו וגבעונים חוטבי עצים נינהו דלהכי אקלינהו יהושע: **משה גזר עליהן להדוא דרא.** על חוטבי עצים שהיו בימיו: **ויתנם יהושע.** אלמא עבדים נינהו ויהושע לדורות הבאים גזר דכתיב (יהושע ט) לא יכרת מכם חוטבי עצים: **בזמן שבהמ"ק קיים.** דכתיב (שם) למזבח ה':

חלקנו

ארמוני ומפיבושת. אותו מפיבושת היה בן שאול ואמר ר"ת דהוא היה רבו של דוד דאמר בפרק קמא דברכות (דף ד. ושם) שהיה מבייש פני דוד בהלכה וגרס התם דלא מפיבושת שמו אלא איש בעל שמו כי מפיבושת בן שאול נקרא איש בעל בדברי הימים ולא כמה שכתוב בספרים איש בושת שמו דלא מצינו בשום מקום איש בושת שנקרא מפיבושת ואיש בושת נהרג בתחלת מלכות בית דוד קודם מעשה הגבעונים דליכא למימר דמפיבושת בנו של יהונתן היה רבו של דוד דאותו לא מצינו בשום מקום שנקרא לא איש בושת ולא איש בעל וא"ת ולמה לא חלק לו כבוד לרבו לבקש עליו רחמים שלא יקלטנו הארון וי"ל דשמא בקש ולא נענה: **ותטהו לה אל הצור.** אומר במדרש אל הצור שהצדיקה (ב) עליו הדין ואמרה הצור תמים פעלו: **דונגר גרסי'.** מלת שכירות דדון לשון מדה כדאמר בבבא בתרא (ג) (דף ה:) וקרו ליה (ג)דון פפא: **ונתינים דוד גזר עליהן.** בריש שמעתין פי' בקונטרס שגזר עליהן חתנות וכדכתיב והגבעונים לא מבני ישראל המה וגו' כלומר אין ראויין להדבק בישראל והשתא פריך דמשה גזר עליהן עבדות ואסור משום לא יהיה קדש ומשני דמשה לא גזר אלא להדוא דרא ויהושע בזמן שבהמ"ק קיים ומצינו למימר דלא נאסרו בשום פעם משום לא יהיה קדש כיון דלא גזר עליהן עבדות אף בזמן שאין בית המקדש קיים ודוד גזר עליהן חתנות ולא שעבדם לכולהו דרי ואתי שפיר הא דאין בנתינים תורת עבדים דתנן באלו נערות (כתובות דף כט. ושם) דהבא על הנתינה יש לה קנס ואילו בבא על השפחה תנן דאין לה קנס ואומר בירושלמי אפי' משוחררת שלא נבעלה ועוד דאם יש בהם תורת עבדות ליתסרו חרורי נתיני דמשוחרר אסור בשפחה כדאמר בחציו עבד וחציו בן חורין לישא שפחה אין יכול ובפרק עשרה יוחסין (קידושין דף סט.) קאמר דחרורי ונתיני מותרים לבא זה בזה ועוד יש לפרש דהכי פריך ולא עבדות ממש משה גזר עליהן ומסתמא גזר נמי שלא יתחתנו בהם דאין נכון שיתחתנו בהם כיון דנראין כעבדים ודוד נמי נוכל לומר דגזר עליהן עבדות כדי שלא יתחתנו בהם והשתא פריך שפיר דמשה גזר עליהן וניחא השתא הא דקאמר בימי ר' בקשו להתיר נתינים להפקיע שעבוד מהם ועל ידי כן יהיה מותר להתחתן בהם ומסיק דחלק מזבח מי יתיר וכיון דאישתייר בהן שעבוד של חלק מזבח אין הגון לידבק בהם ופליגא דרבי חייא בר אבא דאמר חלק מזבח בזמן שאין בית המקדש קיים מותר ואם היו מפקיעין חלק עדה היו מותרים לגמרי ושוב לא יחול שום עבדות של חלק מזבח אפילו לכשיבנה ואין נראה לרבינו תם דמדאורייתא אסירי בלאו דלא תתחתן כדמסיק רבא לעיל (דף עו.) דבגירותן אית להו חתנות ותנן (מכות דף יג.) ואלו הן הלוקין הבא על הממזרת ועל הנתינה ומיהו איכא למימר דנתינה אגב שיטפא דממזרת נקטה וכן צריך לומר למאי דהוה בעי רבא למימר דבגירותן לית להו חתנות דבכל דוכתא איירי בגירות גבי קנס ובעשרה יוחסין (קידושין סט.) במתניתין ונראה לרבינו תם דדוד גזר עליהם שעבוד והא דקאמר לעיל ראוי להדבק עם ישראל היינו להיות בני חורין כמותן אבל חתנות אסור מדאורייתא והא דקאמר בימי רבי בקשו להתיר נתינים לא להתחתן בהם אלא להפקיע עבודתם ואמר להם רבי חלק מזבח מי יתיר הלכך אין לנו להתיר אפילו חלקנו שלא ישתכח חלק מזבח ופליגא דרבי חייא בר אבא דאמר חלק מזבח בזמן שאין בית המקדש קיים מותר ממילא בלא שום

התרה

מסורת הש"ס

(א) [עיקר הכוונה אסיפא דקרא איש בחטאו יומתו ועי' תוס' ע"ז לו: ד"ה דכתיב לא תתחתן וכ"כ תוס' בכתובות כט. סוף ד"ה אלו], (ב) [גרסת הערוך רונגר פירוש לשון פרסי רון יום גר שכיר כלומר שכיר יום ועיין ב"ב קכב. שגם הרשב"ם בשם ר"ח כתב כך רונגר], (ג) [לפנינו איתא רוז פפא],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונפייסינהו מיד ויקרא: (ב) תוס' ד"ה ותטהו וכו' שהצדיקה עליהם הדין: (ג) ד"ה דונגר וכו' כדאמר בב"ב. נ"ב דף ה' ושם משמע דהיו גורסי' רוז פפא שוב מצאתי בב"ב דף קכב ע"א דצריך לגרוס רוזגר והוא שתי תיבות רוז פי' יום וגר פי' שכיר דהיינו שכיר יום וכן נ"ל דצ"ל כאן רוזגר דר"ל שכיר יום דתיבת דונגר אין לו פירוש כלל וא"כ גם שם ברשב"ם צ"ל רוז פפא וק"ל:

עין משפט נר מצוה

צז א טוש"ע י"ד סימן שלג סעיף ג:

צח ב מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הלכה כד ופי"ט הלכה יז:

צט ג מיי' פ"ב מהל' ממרים הלכה ד:

ק ד מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הלכה כב כג:

◆

תורה אור השלם

1. וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגִּבְעֹנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וְהַגִּבְעֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה כִּי אִם מִיֶּתֶר הָאֱמֹרִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּעוּ לָהֶם וַיְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לְהַכֹּתָם בְּקַנֹּאתוֹ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה: שמואל ב כא ב
2. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַגִּבְעֹנִים מָה אֶעֱשֶׂה לָכֶם וּבַמָּה אֲכַפֵּר וּבָרְכוּ אֶת נַחֲלַת יְיָ: שמואל ב כא ג
3. וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַגִּבְעֹנִים אֵין לָנוּ כֶּסֶף וְזָהָב עִם שָׁאוּל וְעִם בֵּיתוֹ וְאֵין לָנוּ אִישׁ לְהָמִית בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר מָה אַתֶּם אֹמְרִים אֶעֱשֶׂה לָכֶם: שמואל ב כא ד
4. יֻתַּן לָנוּ שִׁבְעָה אֲנָשִׁים מִבָּנָיו וְהוֹקַעֲנוּם לַייָ בְּגִבְעַת שָׁאוּל בְּחִיר יְיָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲנִי אֶתֵּן: שמואל ב כא ו
5. וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: דברים יג יח
6. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירָאוּ כִּי לְבַעֲבוּר נַסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶחֱטָאוּ: שמות כ טז
7. כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְיָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְיָ עַל אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו: בראשית יח יט
8. וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֶת שְׁנֵי בְּנֵי רִצְפָּה בַת אַיָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְשָׁאוּל אֶת אַרְמֹנִי וְאֶת מְפִבֹשֶׁת וְאֶת חֲמֵשֶׁת בְּנֵי מִיכַל בַּת שָׁאוּל אֲשֶׁר יָלְדָה לְעַדְרִיאֵל בֶּן בַּרְזִלַּי הַמְּחֹלָתִי: שמואל ב כא ח
9. וַיַּחְמֹל הַמֶּלֶךְ עַל מְפִי בֹשֶׁת בֶּן יְהוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל עַל שְׁבֻעַת יְיָ אֲשֶׁר בֵּינֹתָם בֵּין דָּוִד וּבֵין יְהוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל: שמואל ב כא ז
10. לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ: דברים כד טז
11. וַתִּקַּח רִצְפָּה בַת אַיָּה אֶת הַשַּׂק וַתַּטֵּהוּ לָהּ אֶל הַצּוּר מִתְּחִלַּת קָצִיר עַד נִתַּךְ מַיִם עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמָיִם וְלֹא נָתְנָה עוֹף הַשָּׁמַיִם לָנוּחַ עֲלֵיהֶם יוֹמָם וְאֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה לָיְלָה: שמואל ב כא י
12. לֹא תָלִין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ

נַחֲלָה: דברים כא כג 13. וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֹצֵב בָּהָר: מלכים א ה כט 14. וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא נָתַן שְׁלֹמֹה עָבֶד כִּי הֵם אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְשָׁלִשָׁיו וְשָׂרֵי רִכְבּוֹ
וּפָרָשָׁיו: מלכים א ט כב 15. וַיִּסְפֹּר שְׁלֹמֹה כָּל הָאֲנָשִׁים הַגֵּירִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַסְּפָר אֲשֶׁר סְפָרָם דָּוִיד אָבִיו וַיִּמָּצְאוּ מֵאָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: דברי הימים ב ב טז 16. וַיַּעַשׂ
מֵהֶם שִׁבְעִים אֶלֶף סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֹצֵב בָּהָר וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת מְנַצְּחִים לְהַעֲבִיד אֶת הָעָם: דברי הימים ב ב יז 17. טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מֵימֶיךָ: דברים כט י
18. וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם לָעֵדָה וּלְמִזְבַּח יְיָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר: יהושע ט כז